

Zápis

z obhajoby disertační práce Mgr. Tomáše Kubíka

konané dne 25. 10. 2012

Téma práce: „Neurobiologické základy systému jazykového porozumění: Komplexní funkce kognitivního systému.“

Přítomní: dle prezenční listiny

Předseda komise prof. Petr Mareš zahájil obhajobu a přestavil přítomným kandidáta.

Školitelka představila doktoranda a seznámila komisi s uchazečem a jeho disertační prací.

Kandidát seznámil přítomné se svou disertační prací. Sdělil zejména, že jeho práce se pokouší představit komplexní model kognitivních a jazykových procesů a jejich neurobiologických korelátů tak, jak s nimi počítají současné neurolingvistické a obecně kognitivní modely jazykového zpracovávání se zaměřením na komprehenzi jazyka. Práce popisuje proces porozumění od nejnižších po vyšší jazykové roviny. Předkládá vlivné vybrané teorie a současné neurolingvistické teorie a další informace z oblasti patologie – neurologických onemocnění jazyka. Sumarizuje celkem čtyři typy získaných organických onemocnění mozku, k nimž se druzí také jazykové poruchy. Uvažuje o vztahu nezávisle fungujících neurokognitivních systémů a jazykového systému. V závěru se autor pokouší navrhnout vlastní neurokognitivní systém pro oblast jazykového porozumění. Jednotlivým jazykovým funkcím sice přiřazuje na základě literatury dílčí oblasti kortexu a v subkortikálních regionů, ale staví se současně proti separování jazykové sítě na jednotlivé oblasti, což odůvodňuje tím, že tento přístup způsobuje různorodost a rozporuplnost v neurolingvistických přístupech k jazyku. Spíše zastává holistický pohled a kloní se k paralelnímu zpracovávání. Zdůrazňuje, že komprehenze má nejspíše povahu „reflex-like“ – podobá se reflexivní, automatizované reakci, jež je mimovolní a nelze „se jí bránit“.

Oponenti se vyjádřili k vystoupení kandidáta pochvalně i kriticky. Oponentka doc. Barbara Schmiedtová nebyla přítomna, její posudek byl přečten a námítky byly kandidátem komentovány. Hlavní kritika se týkala absence doktorandovy vlastní experimentální práce (výzkumu) v předkládané disertační práci. Doktorand argumentoval vysvětlením, že práce je zaměřena teoreticky a že výzkum komprehenze jazyka v České republice je v situaci absence interdisciplinárních neurovědních týmů a při nedostatcích technického, a zejména ekonomického rázu dosti obtížně realizovatelný. Přítomný oponent prof. Kalvach položil doktorandovi několik dílčích otázek a k předkládané práci vyslovil několik – spíše drobnějších – výhrad, například že pravá hemisféra mozková zodpovídá za prozodické funkce, nikoli naopak, že exekutivní funkce nejsou součástí kognitivních funkcí, naopak stojí vůči nim v jakési opozici, že termín afázie by neměl být používán pro jazykové poruchy v případě onemocnění difuzních, jako jsou např. demence. Kladně hodnotil skutečnosti, o nichž práce informuje a jež představují novum pro ostatní neurovědní disciplíny, které zastupuje, zejména neurologické: například že jazykové funkce jsou příkladem spojení mezi „senzoriem“ a „motoriem“, což v jiných kognitivních doménách bývají funkční opozice.

Kritizován byl oběma oponenty nedostatek příkladů z českého jazyka.

Disertant nesouhlasil s vyjádřením oponentky, že používá pouze teorie z oblasti transformační gramatiky a doložil své tvrzení příklady. Podobně nesouhlasil s nedostatečným množstvím exemplifikace. Současně předesťel, proč výběr teorií podřídil své subjektivní zkušenosti z praxe. Souhlasil s tím, že měl tento postoj lépe rozpracovat a v práci prezentovat. Zkratky by měly být lépe vysvětleny a cizí termíny náležitě vyloženy. Za potíže s přechylováním cizích příjmení se disertant omluvil.

Diskuse:

V diskusi vystoupili: prof. Mareš, prof. Kalvach, prof. Macurová, prof. Kučera a doc. Nebeská spolu s disertantem.

Od prof. Kalvacha padl dotaz, jaký je rozdíl mezi tranzitivními a ditranzitivními slovesy; problematičnost této terminologické dvojice byla vysvětlena.

Prof. Kučera položil otázku, kolik je v současnosti bodů v jazykové síti a zda platí tvrzení MUDr. Koukolíka, že jich je zhruba 40. Disertant odpověděl, že provádět výčet bodů na jazykové síti není možné, protože se tato síť mění vzhledem k zadané úloze, navrženému designu výzkumu a obsahu stimulů.

Prof. Mareš se otázel, jaká je situace se zrcadlovými neurony, které zažily v posledních letech boom a byly značně populární. Disertant uvedl, že úloha zrcadlových neuronů v jazykovém zpracování u člověka byla předmětem pochybností a dosud je nejistá. Projevování zrcadlových funkcí u člověka zejména v oblasti jazykového zpracování je nicméně zjevné. Prof. Kalvach podotkl, že význam zrcadlových neuronů je spíše amodální a pronikají i mimo sféru neurověd a žijí spíše svým životem.

Doc. Nebeská položila otázku, jak je to se zpracováním diskursu/textu v současné neurolingvistice, přesněji zda se výzkum dotýká i jiných než jen koreferenčních vztahů a prostředků koheze. Disertant potvrdil, že výzkum diskursu se soustřeďuje i na jiné otázky nejvyšších jazykových rovin a jejich neurokorelátů.

Prof. Macurová se otázala, proč je problém vytvořit chybějící testové materiály pro práci s jazykově postiženými, zda skutečně z řad klinických logopedů není o jejich vývoj zájem a proč vůbec chybějí. Disertant odpověděl, že je to především záležitost neexistující interdisciplinární týmové spolupráce a ekonomického a technického zázemí. Pacientů, pro něž by byly užitečné, je přitom dost, nicméně „trh“ pro takovou práci je v České republice příliš malý a vyvíjení nových materiálů, jež je velmi nákladné, se „nevyplatí“. Prof. Macurová se rovněž zeptala, zda z řad lékařů nevycházejí překážky při zapojování neurolingvistů do výzkumu. Disertant to potvrdil, přítomný prof. Kalvach ovšem podotkl, že spolupráce při výzkumu je možná.

Výsledek tajného hlasování:

Komise navrhla udělit titul doktor (Ph.D.).

Zapsala: Olga Stehlíková

Podpis předsedy komise: